EURÓPAI PARLAMENT

UNIÓS BELSŐ POLITIKÁK FŐIGAZGATÓSÁGA

B. TEMATIKUS FŐOSZTÁLY: STRUKTURÁLIS ÉS KOHÉZIÓS POLITIKÁK

OKTATÁS ÉS KULTÚRA

A MAGÁNBEFEKTETÉS ÖSZTÖNZÉSE A KULTURÁLIS SZEKTORBAN

ÖSSZEFOGLALÁS

Kivonat
A tanulmány azonosítja azokat a tendenciákat, amelyek az EU tagállamaiban a kulturális ágazatbeli magánbefektetések ösztönzése terén figyelhetők meg. A tanulmány a kérdőíves módszerrel gyűjtött empirikus adatok, az öt országról készített esettanulmányok és a másodelemzés eredményeit fejti ki részletesen. Áttekintést ad a magánbefektetések ösztönzésére használt mechanizmusokról és intézkedésekről, beleértve a következőket: adózási keret (azaz a kulturális javak fogyasztásának, a vállalkozásoknak és a jótékonysági befektetéseknek az ösztönzése), pénzügyi és bankrendszerek, valamint közvetítő mechanizmusok. A tanulmány összehasonlítást ad a kultúrával kapcsolatos magánbefektetésekről az Egyesült Államokban és Európában.

IP/B/CULT/FWC/2010-001/Lot4/C01/SC01 2011. július

PE 460.057 HU

Ezt a dokumentumot az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Bizottsága kérte.

SZERZŐK

IMO - Institute for International Relations
Vesna Čopič, Ph.D., vezető kutató
Aleksandra Uzelac, Ph.D., kutatási koordinátor
Jaka Primorac, Ph.D.
Daniela Angelina Jelinčić, Ph.D.
Andrej Srakar, M.Sc.
Ana Žuvela, M.A.

FELELŐS TISZTVISELŐ

Ana Maria Nogueira
Strukturális és kohéziós politikák tematikus osztálya
Európai Parlament
B - 1047 Brüsszel
e-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu]

SZERKESZTŐ ASSZISZTENS

Lyna Pärt

NYELVI VÁLTOZATOK

Eredeti: EN
Fordítás: BG, CS, DA, DE, EL, ES, ET, FI, FR, IT, LT, LV, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, SV

A SZERZŐRŐL

A következő címen léphet kapcsolatba az Igazgatósággal vagy iratkozhat fel a havi hírlevélre: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

A kézirat lezárva: 2011. július
Brüsszel, © Európai Parlament, 2011

A dokumentum az Interneten a következő címen érhető el:
http://www.europarl.europa.eu/studies

FELELŐSSÉG KIZÁRÁSA

Az ebben a dokumentumban megfogalmazott véleményekért a szerző tartozik kizárólagos felelősséggel, és azok nem feltétlenül tükrözik az Európai Parlament hivatalos álláspontját.

A dokumentum nem üzleti célú sokszorosítása és fordítása a forrás megadása és a kiadó előzetes értesítése mellett megengedett, és annak egy példányát meg kell küldeni a kiadónak.

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

A&B Művészetek és vállalkozás

ABSA Művészetek Üzleti Szponzorálásának Szövetsége

ACE Angliai Művészeti Tanács

ACRI Helyi Megtakarítási Bankok és Banki Alapítványok Országos Szövetsége

ADMICAL Carrefour du Mécénat d'Entreprise (***Vállalati jótékonysági tevékenységek hálózata)***

AEDME Asociación Española para el Desarrollo del Mecenazgo Empresarial

BC Bondardo Comunicazione

BDI Haus der Deutschen Wirtschaft (**Német Ipari Szövetség**)

CAF Jótékonysági Segély Alapítvány

CATI Számítógépes támogatású telefonos megkérdezés

CCR Vállalati kulturális felelősségvállalás

CEG Creative Exports Group

CEREC Európai Üzleti, Művészeti és Kulturális Bizottság

CHPA A kulturális örökség védelméről szóló törvény

CIAV Audiovizuális befektetések tanúsítási programja

CNC Centre National de la Cinématographie

CSR A vállalatok társadalmi felelősségvállalása

CZK Cseh korona, pénznem

DCMS Kulturális, Média- és Sportügyi Minisztérium

EC Európai Bizottság

EGT Európai Gazdasági Térség

EFCS Kulturális statisztikák európai kerete

EGEDA Audiovizuális produceri jogok átcsoportosításával foglalkozó szövetség

EIS Vállalati befektetési rendszer

EU Európai Unió

EUR Euró, pénznem

FPC Filmkészítő vállalat

GBP Font sterling, pénznem

GDP Bruttó hazai termék

ICAA Film- és Audiovizuális Művészeti Intézet

IFCIC Institut de Financement du Cinéma et des Industries Culturelles

IMO Institut za međunarodne odnose (Nemzetközi Kapcsolatok Intézete)

IWK Initiativen Wirtschaft für Kunst (művészeteket támogató osztrák üzleti bizottság)

JSKD Kulturális Tevékenységek Állami Alapja

LOF Alapítványokról szóló törvény

MKIDN Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Kulturális és Nemzeti Örökségvédelmi Minisztérium)

MLA Múzeumok, Könyvtárak és Archívumok Tanácsa

NCK Narodowe Centrum Kultury

NDPB Nem minisztériumi szintű állami szerv

NESTA Nemzeti Alapítvány a Tudományért, Technológiáért és Művészetekért

NEA Nemzeti Művészeti Alapítvány

NGO Nem kormányzati szervezet

NHMF Nemzeti Örökség Emlékalap

NIOK Nonprofit Információs és Képzési Központ

NPO Nonprofit szervezet

NSRK *Nemzeti stratégia a kultúra fejlesztéséért*

Nyx Forum Dán fórum a művészetekért és vállalkozásokért

OECD Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet

PBA A közhasznú tevékenységről és az önkéntességről szóló törvény

PBO Közhasznú szervezet

PDAAIA A dokumentumok, archívumok és archiváló intézetek védelméről szóló törvény

PLN Lengyel złoty, pénznem

PPP A köz- és magánszféra közötti partnerség

PVF Jótékonysági Vállalkozások Alapítványa

RCAHMW Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Wales (Wales Műemlékeinek és Történelmi Emlékműveinek Királyi Bizottsága)

K+F Kutatás és fejlesztés

RTV Rádió-televízió

SAZAS Združenje skladateljev in avtorjev za zaščito glasbene avtorske pravice Slovenije (Szlovéniai Zeneszerzők, Szerzők és Kiadók Szerzői Jogvédelmi Társasága)

SEK Svéd korona, pénznem

SKK Szlovák korona, pénznem

KKV Kis- és középvállalkozások

SOFICA Société pour le Financement de l'Industrie Cinématographique et Audiovisuelle

TCA Adókonszolidációs törvény

EUMSZ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés

UK Egyesült Királyság

UNESCO Az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete

US Egyesült Államok

USD USA-dollár, pénznem

HÉA Hozzáadottérték-adó

VP Jótékonysági célú kockázati tőkebefektetés

ZUJIK A kultúrában a közérdek érvényesítéséről szóló törvény

ZAMP Združenje avtorjev Slovenije (Szlovén Szerzők Társasága)

WWIK A művészek jövedelembiztosításáról szóló törvény

ÖSSZEFOGLALÓ

1.1. Bevezetés

1.1.1. A tanulmány vizsgálati köre

A művészeti és kulturális gazdaság vegyes finanszírozására általában a pénzügyi fenntarthatóság modelljeként tekintenek. Míg a kulturális tevékenységek különböző finanszírozási forrásai között megtaláljuk az állami támogatásokat, a magántámogatásokat és a saját jövedelmet, e tanulmány célja a kultúra területén a magánbefektetések elemzése. E tanulmány a kulturális politikák és a meglévő ösztönző intézkedések szempontjából igyekszik elemezni a magánbefektetés különböző formáit. A tanulmány célja, hogy az Európai Parlament jobban megértse a kultúra magánfinanszírozásához nyújtott állami ösztönzők fontosságát. A kutatás főként a kormányok által azzal a céllal kidolgozott finanszírozási módok és mechanizmusok gazdasági, politikai és kulturális szempontjainak fontosságára összpontosít, hogy ösztönözzék a kulturális szektorban a magánbefektetéseket, valamint e finanszírozási módok és mechanizmusok használatának elterjedését. A tanulmány megpróbálja azonosítani a kulturális ágazat magánfinanszírozása tekintetében az EU-ban megfigyelhető általános tendenciákat, továbbá bemutatja az új gyakorlatok és politikák példáit az EU tagállamaiban. Arra összpontosít, hogy vizsgálja a kulturális szektor finanszírozását mozgató indítékokat és a magánszektor előtt álló fő akadályokat. A tanulmány érinti az ezen a területen végzett összehasonlító kulturális kutatást, és hangsúlyozza az uniós tagállamok közös felelősségét abban, hogy uniós szinten összehasonlító adatokat szolgáltassanak. A tanulmány röviden elemzi az Egyesült Államokhoz képest megfigyelhető trendeket és fő különbségeket is.

A magánbefektetés e tanulmány meghatározása szerinti fogalma magában foglalja a magánszemélyek, vállalkozások és nem állami szervezetek kultúrával kapcsolatos minden befektetését, adományát és ráfordítását. E meghatározás túllép a magánbefektetésnek elsődlegesen a tőkemegtérüléshez kapcsolódó fogalmán, és magában foglalja a magántámogatást és a magánszemélyektől, vállalkozásoktól és nonprofit szervezetektől szerzett saját jövedelmet, függetlenül attól, hogy azok befektetői, szponzorai, adományozói vagy fogyasztói-e a kultúrának. Ennélfogva az e tanulmányban vizsgált releváns támogatási formák a közvetlen befektetések, a szponzorálás, a védnökség és adományozás, valamint a saját jövedelem, mint például a jegyekből, belépődíjakból és egyéb áruk értékesítéséből származó bevételek. A befektetést, adományozást és ráfordítást eltérő indítékok mozgatják: a befektetést az elért haszonban mért nyereségelv mozgatja, az adományozást a kultúra társadalmi, szimbolikus és más hasonló, nem gazdasági értékeinek kifejeződéseként a társadalmi felelősségvállalás elve, míg a ráfordítást a fogyasztói szuverenitás elve, ami a kultúra piaci vagy használati értékével, valamint a kultúra belső értékével mérhető.

1.1.2. A felhasznált adatforrások

A széles körben tartott felfogás, miszerint a művészeti és kulturális gazdaság vegyes finanszírozása új távlatokat nyithat meg a kulturális szektor tevékenységeinek fenntarthatósága előtt, nyomásként hatott arra, hogy az állami finanszírozás kiegészítése céljából új forrásokat találjanak, és bátorítsák azok igénybevételét. Ezért meglepő, hogy nincs elég összehasonlító adat a kultúrára fordított magánforrások nagyságrendjéről, és az Európában alkalmazott ilyen jellegű intézkedések és összehasonító módszerek hatékonyságáról. Nemzeti szinten némi korlátozott betekintést adnak a valós helyzetbe a magánadományozásról és kulturális szponzorálásról szóló tanulmányok és felmérések, amelyeket művészeti és üzleti szervezetek készítettek. Azonban a rendelkezésre álló adatokat eltérő módszertant alkalmazva gyűjtötték, és ezért európai szinten nem hasonlíthatók össze.

Hogy ellensúlyozzuk azt, hogy nem állnak rendelkezésre az EU-ban szisztematikus adatok a kultúra terén végrehajtott magánbefektetésekkel kapcsolatos kérdésekről és különösen a magánbefektetések létező ösztönzőiről, kísérletet tettünk arra, hogy kérdőíves információgyűjtésen keresztül a különböző uniós országokban nyerjünk betekintést a magánbefektetésekkel kapcsolatos helyzetbe. 27 kulturális minisztériumnak küldtek kérdőívet az EU-ban, hogy adatokat gyűjtsenek a kultúra területén a magánbefektetések meglévő ösztönzőiről. A beérkezett válaszok részletessége eltérő volt. Több kulturális minisztérium is válaszában arról tájékoztatott minket, hogy ezeket az adatokat nem szisztematikusan gyűjtötték, illetve hogy ezek a pénzügyminisztériumok hatáskörébe tartoznak. A meglévő európai művészeti és üzleti szervezeteket és kulturális szervezeteket is felkerestük egy rövid kérdéslistával, amely a kulturális szektorban folyó magánbefektetésekről szólt. Öt esettanulmány elkészítésével mélyebben megvizsgáltuk a kiválasztott országokat (Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Szlovénia és az Egyesült Királyság). Ez elemzés másik értékes adatforrása az európai kulturális politikák és tendenciák összefoglalása, egy páneurópai kulturális politikai feltérképezési munka volt. Elvégeztük az e témára összpontosító szakirodalom átfogó másodelemzését is.

1.1.3. A tanulmány szerkezete

A tanulmány hét fejezetből áll. Az I. fejezetben a tanulmány bevezetője olvasható. A II. fejezet megadja azt a keretet, amely kifejti a tanulmányban használt legfontosabb fogalmakat, ismertetve az alapvető kulturális politikai koncepciókat és a finanszírozási módokat, és felvázolja az adózás szerepének és fő jellemzőinek értelmezéséhez szükséges keretet. Áttekintést nyújt a művészetek és a kultúra finanszírozásáról, a három forrás szerint (azaz állami finanszírozás, magánfinanszírozás és saját jövedelem), valamint a különböző finanszírozók (azaz vállalati, magán- és nonprofit támogatók) szerint csoportosítva azt. A fejezet gazdasági, politikai és kulturális dimenzióikon keresztül fejti ki a finanszírozási módokat. Szem előtt tartva az uniós tagállamok kulturális szuverenitását és az uniós adószabályozás korlátozott szerepét, e fejezet röviden foglalkozik az uniós szabályozásnak a tagállamok adózására gyakorolt hatásával is. A magánbefektetés különböző típusainak tipológiáját e befektetések motivációja szerint állítjuk fel (pl. közvetlen befektetés, beleértve a köz- és magánszféra közötti partnerségeket, szponzorálás, védnökség és adományozás). A fejezet kiemeli, hogy minden kormányzati erőfeszítés szoros kapcsolatban áll a proaktív kulturális szektorral: a kulturális vállalkozói szellem, a hatékony marketing, az intenzív adománygyűjtés és a „digitális átállással" összhangban a közönség alakulása új kihívások elé állít minden érintettet. A III. fejezet ismerteti az adócsökkentésekkel és adólevonásokkal kapcsolatos kiválasztott mechanizmusokat, eszközöket és intézkedéseket, azon potenciális társfinanszírozók és fontosabb szervezetek bevonását célzó pénzügyi ösztönzőket, akik közvetítnek a művészeti és üzleti szektor, illetve a művészeti és állami szektor között, továbbá bemutat egyéb politikai iránymutatásokat, amelyek új trendeket vezethetnek be. A IV. fejezet öt esettanulmányt mutat be az EU különböző részeiről, északról és délről, a régi és új tagállamokból és a különböző kulturális politikai hagyományokkal rendelkező országokból (Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Szlovénia és az Egyesült Királyság), és megpróbálja azonosítani a kultúra magántámogatásának ösztönzésében megfigyelhető jelenlegi gyakorlatokat és tendenciákat. Az V. fejezet összehasonlító szempontból vitatja meg a kultúrával kapcsolatos magánbefektetések USA-ban működő rendszerét. Az egyenlőtlenségek egyik oka az európai és USA-beli finanszírozási rendszerekben jelen lévő kulturális és rendszerszintű különbségek. Ezért megfontolás céljából a tanulmány bemutatja az USA-beli magánfinanszírozás kiválasztott mechanizmusait. A VI. fejezet néhány záró gondolatot tartalmaz, a VII. fejezet pedig ajánlásokat fogalmaz meg arra vonatkozóan, hogy miként ösztönözzék a szektor magánfinanszírozását uniós szinten, valamint olyan politikai elképzeléseken keresztül, amelyek kívül esnek a szigorúan vett uniós hatáskörökön, azonban megfelelhetnek azoknak az észlelt trendeknek, amelyeket a nemzeti és regionális kormányok fontosnak tartanak.

A projektcsoport által kidolgozott és e jelentés alapját képező anyagok az e tanulmányhoz csatolt öt mellékletben találhatók. Az 1. melléklet mutatja be a kiválasztott kulturális szektorokban, nevezetesen az audiovizuális és a kulturális örökség szektorokban a magánbefektetéseket ösztönző intézkedéseket. A 2. mellékletben találhatók a tanulmány IV. fejezetében bemutatott esettanulmányok teljes, részletes változatai. A 3. melléklet tartalmazza az uniós országokban a kulturális magánbefektetéseket támogató ösztönzők felsorolását, amelyet munkafájlként használtak a tanulmány elkészítésekor. A 4. melléklet az V. fejezetnél részletesebben felvázolja az USA magánadományozási rendszerét és annak jellemzőit, az 5. melléklet pedig a tanulmányban használt fogalmak rövid glosszáriumát tartalmazza.

1.2. Magánbefektetések a kultúra terén: a befektetések mögött meghúzódó koncepciók

E tanulmány a **kultúrát** az eredeti kreatív művészetek köré szerveződő tevékenységi szektornak tekinti, amelynek gazdasági hatása van és társadalmi hasznot állít elő azzal, hogy árukat és szolgáltatásokat hoz létre, állít elő és terjeszt a különböző kulturális területeken. A kulturális szektor teljesítménye a kultúra különböző értékeiben testesül meg. A kultúra értékének megfelelő értékeléséhez a kultúrát magánpiaci áruként és közjószágként is meg kell vizsgálni. A kultúra értékének két fő szempontja a gazdasági érték és a kulturális érték. A gazdasági érték a használati értékből és a nem használati értékből áll. A kultúra piaci vagy használati értéke abban az árban fejezhető ki, amelyet a kulturális árukért és szolgáltatásokért felszámítanak. A nem használati értékek koncepciója olyan értékekre utal, amelyeket az egyének a kulturális árukhoz vagy szolgáltatásokhoz társítanak, annak ellenére, hogy személyesen nem használják azokat (pl. részvétel eseményeken, kiállítások megtekintése, könyvolvasás) (Hansen, 1997; Navrud és Ready, 2002). A nem használati értékek tovább csoportosíthatók opciós, hagyományozási, létezési, presztízsbeli és oktatási értékként (Frey és Pommerehne, 1989). A kulturális érték koncepciója arra az értékre utal, amellyel a kulturális áru vagy szolgáltatás a gazdasági rendszerben elfoglalt helyétől függetlenül rendelkezik. A kulturális értékek társadalmi, szimbolikus, esztétikai, szellemi, történelmi és eredetiségi értékekre oszthatók (Throsby, 2001).

E tanulmány céljából egy **vegyes finanszírozású gazdaságot alapul véve** dolgoztuk ki a források osztályozását. Ennek értelmében Európában a kultúra finanszírozásának három fő forrása van: (közvetlen vagy közvetett) állami támogatás, magántámogatás (üzleti támogatás, egyéni adományozás, alapítványok és vagyonkezelők) és a saját jövedelem.

Az **állami támogatás** magában foglalja a közvetlen és közvetett állami támogatást. A kultúra *közvetlen állami támogatása* a kulturális tevékenységek bárminemű támogatása, amelyet kormányzati és/vagy állami szervek hajtanak végre. A közvetlen állami támogatások közé tartoznak a szubvenciók, díjak, segélyek stb., azaz amikor állami forrásokból pénzt utalnak át a kedvezményezett számlájára. *A közvetett állami támogatás* kormányzati és/vagy állami intézménye által rendszerint jogi aktusok formájában kulturális szervezetek javára elfogadott intézkedésekből áll, amelyek nem járnak pénzátutalással az előbbiektől az utóbbiak számára. A közvetett intézkedések főként adókiadások, azaz azt a bevételt jelentik, amelyről a helyi és nemzeti kormányok a kulturális intézményeknek nyújtott adócsökkentés és adómentességek, a támogatások kiegészítése (matching grants) és egyéb pénzügyi és banki rendszerek miatt lemondanak, aminek során a kedvezményezettek, és nem a kormányzati tisztviselők határozzák meg, hogy mely szervezetek a kedvezményezettek.

Magántámogatás – A kultúrának nyújtott magántámogatás minden olyan pénzügyi támogatás, amelyet egyéni vagy nem állami szinten befektetés, adományozás vagy ráfordítás útján biztosítanak. A magántámogatás tovább bontható üzleti támogatásra, egyéni adományra és alapítványok és vagyonkezelők által nyújtott támogatásra. Az *üzleti támogatás* közvetlen befektetést jelent, amelynek célja a tőkehozam, beleértve a köz- és

magánszféra közötti partnerségeket és a művészeti gyűjteményekbe történő befektetéseket, valamint a szponzorálást és a vállalati adományozást is. Az *egyéni adomány* a magánszemélyek által adományozás vagy a kultúrához való hozzájárulás céljából végrehajtott minden tranzakció. Az egyéni adománytól meg kell különböztetni a háztartások kulturális kiadásait, amelyek a saját jövedelem kategóriájába tartoznak. Az *alapítványok és vagyonkezelők* által nyújtott támogatás a – rendszerint törvény szerint létrehozott – közvetítő intézmények által biztosított támogatást jelenti, amelyek meghatározott célokat és küldetéseket követnek, és amelyeket magánalapítvány támogat.

Saját jövedelem – Ez a kategória magában foglalja a kulturális célokra fordított összes egyéni kiadást, mint például a kulturális intézmények belépődíjait vagy kulturális tárgyak vásárlását. A saját jövedelem ezért a kulturális szervezetek által a piacon elért összes közvetlen jövedelmet jelenti.

A kultúra közvetlen állami támogatása jelenleg csökkenő tendenciát mutat, **a legutóbbi pénzügyi válság hatásai** pedig felgyorsítják ezt a folyamatot. A legtöbb ország eléri költségvetése korlátait, és ezért kezd hajlandóságot mutatni arra, hogy a kultúra magántámogatási rendszereivel kísérletezzen. A korábbi évtizedek alatt emelkedett Európában az üzleti támogatások szintje, ez azonban napjainkban csökken a közelmúltbéli pénzügyi válság miatt. Európában a magánalapítványok is megrövidítik költségvetésüket, és az egyéni kiadásokat is negatívan érinti a kialakult helyzet.

A kultúra terén végzett befektetések és a kultúra értékei között kapcsolat van. A kulturális magánbefektetések négy alkategóriája van a befektetés motivációja szerint: **közvetlen/tőkebefektetések**, amelyek fő indítéka a nyereség (és ezért főként a gazdasági értéket érintik); a **szponzorálás**, amely egy kétoldalú üzleti interakció (nyereséget és márkafelismerést biztosít a vállalkozásoknak, valamint hasznot teremt a kulturális szervezetek számára); az **adományozás és védnökség**, ahol az adományozók és védnökök indítéka egybeesik a társadalmi, szimbolikus és hasonló nem gazdasági értékekkel, azaz az adományok a legtöbb esetben a kulturális értékek realizálásához kapcsolódnak, azok minden formájában; a **saját jövedelem** pedig mind a gazdasági, mind pedig a kulturális értékeket tükrözi.

A magánfinanszírozásnak is vannak különböző tökéletlenségei, nevezetesen hogy a konvencionális művészeti programokra és nagypresztízsű kulturális szervezetekre összpontosít. Ezért a vegyes gazdaság – ahol az állami finanszírozás megteremti a szektor stabilitásának szilárd alapjait, a magánfinanszírozás kiválasztott eseményeket vagy producereket támogat egyéni preferenciák szerint, a saját jövedelem pedig értéket teremt a pénzért a fogyasztók számára – képes kompenzálni az egyes finanszírozási formák hiányosságait. A finanszírozási források diverzifikálása arra törekszik, hogy elsimítsa a nem rendszerszintű kockázatokat, hogy az egyik finanszírozási forrásból származó pozitív teljesítmény semlegesítse a másik negatív sajátosságait.

A kulturális szektorban a magánbefektetések ösztönzésének sarokköve az **adópolitika.** Az adópolitika és a kulturális politika közötti metszéspont nyilvánvaló, mivel az adóügyi szabályozás pozitív és negatív hatást is gyakorolhat a kultúrára. A kulturális politika és az adópolitika mindig is összefonódott, és még inkább összefonódottá válik. Az adóügyi jogalkotás a kulturális szektor pénzügyi függetlenségének bővítése szempontjából fontos. Az állami források művészetek felé irányításának eszközeként az adópolitika fő előnye a semlegesség, abban az értelemben, hogy az adóügyi ösztönzők nincsenek kapcsolatban a művészeti tartalmakkal. Ehelyett a kritériumok általánosak, és a kedvezményezettek területéhez vagy típusához kapcsolódnak. A magánszemélyekre, vállalkozásokra és nonprofit alapítványokra bízzák, hogy meghozzák saját kulturális döntéseiket. Ezért a kulturális politika fontos eszközeként fontos megérteni és támogatni a kulturális szempontokat figyelembe vevő adópolitikát, lehetővé téve így az egyéni döntéshozatalt a kulturális projektek támogatásában.

Számos különböző fogalmat használnak, amikor az adózási intézkedéseket említik, mint például az adókönnyítés, adókedvezmény, adólevonás, adómentesség, adóengedmény, adózási ösztönzők stb. Míg a fogalmak többsége olyan leírásokra utal, amelyek az adóalapot csökkentik, az adózási ösztönzők egyedi intézkedéseket jelentenek, amelyek célja a művészetekkel és kultúrával kapcsolatos kívánatos magatartás bátorítása. Adókedvezményeket ritkán alakítanak ki kifejezetten a kultúrára és művészetekre, ezzel szemben átfogóbban, az egész jótékonysági kategóriára tervezik meg őket (O'Hagan, 1998). A kultúra csak egyike a számos jótékonysági területnek, mint amilyen a szociális ügyek, egészségügy, sport, vallás stb. Mivel a rendelkezésre álló statisztikák nem mindig különböztetik meg a kultúrát a többi jótékonysági területtől, nehéz nyomon követni a kultúra terén végrehajtott magánbefektetéseket a rendelkezésre álló mechanizmusokon keresztül. Uniós szinten a csökkentett héakulcs jelenti a közvetett állami finanszírozás egyik legjelentősebb intézkedését, ezzel az európai kulturális politika fontos eszközévé téve a héapolitikát.

1.3. Magánbefektetések a kultúra terén: kiválasztott mechanizmusok és intézkedések

Különböző intézkedéseket és mechanizmusokat dolgoztak ki, hogy növeljék a művészetek és a kultúra magánfinanszírozásának támogatását, mint például: adóösztönzők az adományozóknak, fogyasztóknak és szponzoroknak, az adománygyűjtés ösztönzése a támogatások kiegészítésén keresztül, hogy összekapcsolják az állami támogatásokat a magánforrásokból gyűjtött pénzzel, a köz- és magánszféra közötti partnerségek szabályozása, a közvetítő mechanizmusok támogatása (pl. művészeti és vállalkozási fórumok, támogatásokat nyújtó alapítványok, sorsjátékon alapuló alapok és szociális kockázati tőkealapok), államilag finanszírozott utalványok alkalmazása a kulturális szervezetek ösztönzésére, hogy versengjenek a közönségért, valamint banki rendszerek, amelyek kedvező hozzáférést biztosítanak hitelekhez. Az állami szubvenciókkal (azaz a díjakkal és támogatásokkal) mint a közvetlen állami támogatási formákkal szemben ezek az intézkedések a kultúra közvetett állami támogatását képviselik. Az állam különböző ösztönző erőfeszítéseken keresztül támogatja közvetve a művészetet és a kultúrát, beleértve az adókról való lemondás politikáját is, amelynek során az adófizetők és kedvezményezettek, nem pedig a kormányzati tisztviselők határozzák meg, hogy melyik szervezet lesz a kedvezményezett.

Ez a fejezet tizenhat kiválasztott egyedi mechanizmust és intézkedést mutat be, amelyek a kulturális magánbefektetéseket ösztönzik az EU tagállamaiban. Ezeket az uniós országok kulturális minisztériumainak elküldött kérdőívek, az európai kulturális politikák és tendenciák összefoglalásából rendelkezésre álló adatok, valamint a tanulmányban használt egyéb másodlagos források, továbbá az esettanulmányok során szerzett betekintések alapján azonosították.

1. A kultúra fogyasztására nyújtott adózási ösztönzők azok az intézkedések, ahol az adóztatandó tényállás a kulturális fogyasztás bármely formája (pl. zene, festmények, szobrok vásárlása). Az ilyen intézkedések legáltalánosabb formája a kulturális áruk vásárlására kivetett **héa csökkentése,** a kulturális tárgyak vásárlása utáni adólevonás, valamint egyéb intézkedések, például a művészet átadása az adófizetés helyett. A kulturális áruk és szolgáltatások vásárlására kivetett héa csökkentése jelenti a fő implicit támogatást a kulturális iparágak számára, különösen a piac kudarca esetében (azaz amikor a kulturális termékeket szubvencionálni kell, mivel a piac túl kicsi ahhoz, hogy hatékonyan működjön).

2. Kérdőíves kutatásunk, valamint az összefoglalás alátámasztó adatai azt mutatják, hogy a **szponzorálást** alátámasztó intézkedéseket nem kielégítő módon követik nyomon. A kultúra üzleti szponzorálása a felmérésben szereplő valamennyi országban jelen van. Bár a szponzorálásban nagy potenciál rejlik, és azt adózási ösztönzőkkel is bátorítják, a szponzorálás még mindig csak kis arányát képviseli a kulturális szervezetek költségvetési bevételeinek.

3. A **köz- és magánszféra közötti partnerségek (PPP)** rendszerint a kormányzat és a magánszektor között a közszolgáltatások vagy infrastruktúra biztosításáról kötött megállapodást jelentik. A társadalmi prioritásokat így összevonják a magánszektor irányítási készségeivel, ezzel a kormányról leveszik a nagy tőkeráfordítások kezelésének terhét, a költségtúllépések kockázatát pedig a magánszektorra ruházzák át.

4. A **százalékos jogszabály** vagy százalékos jótékonyság olyan adózási intézkedés, amelynek keretében az adófizetők jövedelemadójuk egy bizonyos százalékát meghatározott nonprofit, nem kormányzati szervezetekhez, néhány esetben pedig más szervezetekhez, például egyházakhoz csoportosíttathatják át. Ezt az intézkedést két sajátosság jellemzi: 1) maguk az adófizetők egyénileg döntik el, hogy befizetett adójuk egy részét hogyan csoportosítják át; 2) a kijelölt források felhasználását bizonyos kedvezményezettek támogatására korlátozzák (Bullain, 2004). Az uniós tagállamok közül a százalékos jogszabályok rendszerét a kelet-európai országokban, például Magyarországon, Litvániában, Lengyelországban, Szlovákiában, Romániában és Szlovéniában ismerik el a legszélesebb körben, bár a rendszer néhány más országban, például Olaszországban is létezik.

5. A kulturális célú **egyéni adományokat** egyoldalú üzleti tranzakcióként azonosítják, amelyektől az adományozó nem vár közvetlen hasznot. Az adományok nyújthatók pénzben vagy természetben. Az adományok jellemzően magasabb kulturális értékeket követnek, fő indítékuk pedig nem a nyereség. Azonban bizonyos helyzetekben, amikor az adományozó némi ösztönzőt kap, hogy adományozzon a kultúrának, a kulturális szervezetek szempontjából rendszerint jobb eredményeket érnek el. Számos uniós tagállam vezetett be intézkedéseket az egyéni adományozás ösztönzésével kapcsolatban. Több ország csökkentéseket kínál fel az egyéni adományozóknak az USA és az angolszász kulturális politikai hagyományt követő országok példái alapján. Néhány ilyen ország (például Németország, Olaszország és Görögország) különleges ösztönzőket vezetett be az örökösödési adókra, ahol a hagyatékra kivetett adó akár 60%-ra is csökkenthető (Németország).

6. A **vállalati adományok** a vállalatok és más jogalanyok által kulturális szervezeteknek vagy egyéni művészeknek pénzben vagy természetben adott ajándékokat jelentik. A vállalati adományokat támogató intézkedések a leggyakrabban az adományozóknak nyújtott adózási ösztönzők formáját öltik. Annak ellenére, hogy az angolszász kulturális politikai hagyományokkal rendelkező országokban ezek jól bevált intézkedések, a vállalati adományokat támogató intézkedésekkel kevésbé gyakran találkoztunk a kérdőívünkre adott válaszokban, mint az egyéni adományokat támogató intézkedésekkel. Az ebbe a kategóriába tartozó válaszok alacsonyabb száma talán annak tudható be, hogy nincs megfelelő információ és nyomon követés ezen a területen.

7. Számos ország lehetővé teszi, hogy az adófizetők vagyonuk egy részét, beleértve a **műalkotásokat** is, **különböző adók**, például az örökösödési adó **megfizetése helyett átruházzák.** Ez a rendszer ténylegesen „adó-jóváírási" rendszerként működik az „adólevonási" rendszerrel szemben (Freudenberg, 2008), és így előnyösebb az adófizetők, mint az államkincstár számára.

8. A **források kiegészítése (matching funds)** vagy a támogatások kiegészítése (matching grants) mint fogalom azt a követelményt vagy feltételt írja le, amely meghatározza, hogy a pénzbeli vagy természetbeni magánadományt ki kell egészíteni az egy harmadik féltől (pl. az állam vagy a helyi közösség) kapott adomány értékével arányos összeggel. Pozitív viszony van az állami támogatás és a magánbefektetés között, azaz a magánbefektető valószínűleg többet fordít a kultúrára, ha a kormányzati támogatást látva biztosítva érzik e befektetés értékét. Ezért a források kiegészítését egy annak biztosítására szolgáló lehetséges útként

fedezik fel, hogy az állami befektetés keményen dolgozik azért, hogy nagyobb befektetéseket vonjon be a magánszektortól.

9. Számos országban a kultúrát szolgáló **sorsjáték alapok** a kulturális magánbefektetések fontos forrásai, mivel elosztásuk olyan kulturális beavatkozásokat tett lehetővé, amelyek egyébként nem lettek volna lehetségesek. A sorsjáték alapok kulturális célú felhasználása inkább új intézkedésnek tekinthető, azonban egyre nagyobb jelentőségre tesz szert azzal, hogy kiegészítő támogatásokat keresnek a kulturális területen. A sorsjáték alapok gyűjtési és újraelosztás módszerei országonként eltérőek. Ezeket a forrásokat gyakran meghatározott rendeltetésű adókkal kapcsolják össze, és így meghatározott kulturális célokhoz rendelik őket.

10. A kulturális magánbefektetések ösztönzésének másik formája az **utalványok** alkalmazása. Az utalvány általában egy meghatározott pénzbeli értékű jóváírás, amelyet csak meghatározott célokra lehet felhasználni. A kulturális szektorban az utalványokat a kulturális termékek iránti kereslet serkentésének egyik módjaként alkalmazzák. Európán belül Szlovákiában működik a legismertebb utalványrendszer. Hasonló rendszereket próbáltak ki Németországban és az Egyesült Királyságban.

11. A **meghatározott rendeltetésű adók** olyan (törvényben meghatározott) adók, amelyeket kizárólag egy meghatározott felhasználási csoport számára tartanak fenn. Vannak olyan esetek, amikor a meghatározott rendeltetésű adók címzettjei további forrásokat kapnak az állami költségvetésből. A meghatározott rendeltetésű adók gyakran előfordulnak az oktatás, az autópálya-építés, az ökológiai kérdések és a szociális biztonság szektoraiban (Pasquesi). A meghatározott rendeltetésű adók alkalmazását ritkán említik meg a kérdőívünkre adott válaszokban vagy a másodlagos szakirodalomban. Ez a lehetőség egy másik opciót kínál a kulturális tevékenységek kiegészítő finanszírozásának biztosítására.

12. A **banki rendszerek** rendszerint bankok által bevezetett rendszerek, illetve a bankvilághoz kapcsolódnak, amelyek a kulturális szektornak nyújtott banki támogatásokat irányítják. A banki rendszerek közé tartozhatnak az olyan hitelrendszerek, amelyek kedvező kamatokat biztosítanak a kulturális tevékenységek számára, illetve egyéb, a kulturális tevékenységeket támogató eszközök. A banki rendszerek egy jó példája figyelhető meg Hollandiában, ahol a Triodos Bank úgy döntött, hogy kommunikációját és a vállalati felelősségvállalási tevékenységeit a kulturális szektor támogatására összpontosítja. A Triodos Kulturális Alap kölcsönöket nyújt kulturális intézményeknek, és ilyen intézmények, például múzeumok és színházak építését és felújítását finanszírozza (Holterhues, 2009).

13. A kultúra magántámogatásának ösztönzési rendszerét különböző adományozó szervek tartják fenn. Az **alapítványok** azon nonprofit szervezetek jogi kategóriáját jelentik, amelyek jellemzően vagy forrásokat adományoznak más szervezeteknek, és támogatják őket, vagy pedig saját jótékonysági céljaikra teremtik elő a finanszírozási forrásokat. Az európai alapítványi szektor dinamikusan bővül, és látható jelenlétet és jelentőséget ér el a kulturális szektorban. Az alapítványok többsége szociális kérdéseket és programokat támogat, míg a kultúra kisebb és korlátozottabb számú alapítvány esetében képviseli a tevékenységi kör súlypontját.

14. A kulturális szektorban a magánbefektetések egy másik kialakulóban lévő formája a **jótékonysági célú kockázati tőkebefektetés** (venture philanthropy – VP), amely a kockázati tőkebefektetés elveit – például a hosszú távú befektetést és kapacitásépítési támogatást – alkalmazza az önkéntes és közösségi szektorra. Ez a „szerepvállaló" jótékonyság egyik formája.

15. A létező **művészeti és üzleti szervezetek** fontos szolgáltatásokat nyújtanak képzési és tudatosító tevékenységeiken és azon keresztül, hogy összekapcsolják a művészeteket és az üzleti szektorokat. Az ilyen szakosodott ügynökségek, amelyek bátorítják az üzleti vállalkozások és a művészeti szektor szerepvállalását, javítják a magánszféra részvételét a kulturális szektorban. Tevékenységük különösen fontos szempontja a vállalatok adományozási törekvéseinek nyomon követése és jelentése, mivel nemzeti vagy európai szinten nem gyűjtik szisztematikusan a kulturális magánbefektetésekre vonatkozó adatokat.

16. A digitális színtéren kifejlődő új mechanizmusokat, mint amilyen a **közösségi finanszírozás (crowd funding)** és az **online adománygyűjtés**, a kulturális magánbefektetések ösztönzésére szolgáló fontos új eszközként emelték ki.

1.4. Magánbefektetések a kultúra terén: esettanulmányok országokról

Európában különböző kulturális politikai rendszerek léteznek, amelyek megpróbálnak választ adni arra a kihívásra, hogy egyensúlyt teremtsenek egyrészről a gazdasági hatékonyság és termelékenység, másrészről a kívánatos társadalmi és kulturális célok megvalósítása között (Boorsma, 1998). E rendszerek eltérő szervezeti modellekkel rendelkeznek, a központosított bürokratikus modellektől kezdve egészen az egymástól független felekre épülő modellekig. Ennek megfelelően különbségek vannak a közvetett közpolitikai intézkedések, például az adólevonások és ösztönzők, valamint a keresletorientált támogatások, például az utalványok, kamatmentes kölcsönök, a támogatások kiegészítése és az állami finanszírozási partnerségek felhasználásában és szerepében, valamint a közvetítő szervezetek jelenlétének szintjében (pl. művészeti és üzleti szervezetek és közérdekű alapítványok).

A kulturális politikák és annak elemzése céljából, hogy ezek miként kezelik ezt a kihívást, a tanulmány keretében öt országban végeztek mélyreható esettanulmányt. E kiválasztott országok esettanulmányai betekintést adnak a jelenleg működő különböző rendszerekbe, és azonosítják a kulturális szektorban a magánbefektetések ösztönzésére szolgáló bevált nemzeti gyakorlatok gyakorlati intézkedéseit és példáit. Az esettanulmányok így különböző realitásokat és kérdéseket mutatnak be a kultúra finanszírozása terén. A kiválasztott és bemutatott országok eltérő európai összefüggéseket szemléltetnek Olaszországban, Hollandiában, Lengyelországban, Szlovéniában és az Egyesült Királyságban. Az esettanulmányok megállapításai az európai közös vonásokat és különbségeket világítják meg. A megállapítások rámutatnak, hogy az Egyesült Királyság és Hollandia (az angolszász kulturális politikai hagyományokkal rendelkező országok) működteti a legfejlettebb mechanizmusokat és intézkedéseket a magánszektor kulturális célú adományozásának ösztönzésére. Szlovénia és Lengyelország posztszocialista hátterű új tagállamokként még fejletlen rendszerrel rendelkeznek a magánbefektetések támogatására, ami a kulturális szektor elég rugalmatlan struktúráinak tudható be. Olaszország mediterrán hagyománnyal rendelkező országként egy köztes eset; még mindig jelen van az állami túlsúly, de számos lehetőség van a magánszektor bevonására is.

- Az olasz példa azt mutatja, hogy miközben az állam vállalja a legfőbb szerepet és felelősséget a kultúra támogatásában, különböző kezdeményezések, ösztönzők és rendszerek széles köre áll rendelkezésre ahhoz, hogy ösztönözzék a kultúra magántámogatását. E rendszerek között a legjelentősebb szerepet a banki alapítványok vállalják magukra.

- Hollandiában az elmúlt évtizedben mind az összes adományozásban elért részesedésben, mind pedig abszolút értékben kifejezve növekedtek a kultúrának nyújtott magánadományok. A kormány nagyon sokat ért el az adótörvények és a magánadományozást ösztönző programok terén. A holland kulturális politika jelenlegi modellje összekapcsolja az egymástól független felekre épülő modellek és a vállalkozói modellek sajátosságait. A kulturális politika terén az elkövetkező

négyéves időszakra vonatkozóan bejelentett változások a vállalkozói modellek fontosságát hangsúlyozzák.

- Lengyelországban a kulturális magánbefektetések ösztönzése még mindig korai szakaszban jár, továbbfejlesztéséhez pedig jól kidolgozott stratégiai megközelítésre van szükség. Ezt az igényt összekapcsolják a lengyelországi kulturális szektor teljes szerkezetátalakításának szükségességével.

- Szlovéniában túl kevés olyan strukturális változás van, amely ahhoz vezetne, hogy jobban bevonják a magánszektort a kultúrába. Annak ellenére, hogy vannak kulturális politikai célkitűzések, amelyek a magánszektor kultúrában betöltött szerepének modernizálására és a magánfinanszírozás mobilizálására irányulnak, túl kevés konkrét intézkedés van arra, amelyek ezen irányt igyekszenek megvalósítani.

- Az Egyesült Királyságban a kultúra finanszírozásának úgynevezett „aranyszabálya" a „három pillérre épülő gazdaság", ahol minden egyes bevételi forrás (állami, magán, saját) a teljes bevétel egyharmadát teszi ki. Valójában csak a saját bevételek érik el a teljes bevétel egyharmadát (32%); az állami finanszírozás teszi ki a művészeti szervezetek bevételének 53%-át, a fennmaradó 15%-ot pedig a magánbefektetések adják (Mermiri, 2010a). A nemzeti és helyi szintű művészeti költségvetések jelenlegi csökkentése miatt a művészeti és kulturális szektor azzal a szükségszerűséggel szembesül, hogy alternatív bevételi forrásokat, nevezetesen magánbefektetéseket kell találnia az állami támogatás kiváltására. A kormány új utakat keres a magánszektor szerepvállalásának ösztönzésére azzal, hogy egy „kihívás alapot" fejleszt ki az adományozók ösztönzésére és a művészeti szervezetek adománygyűjtő kapacitásainak kiépítésére.

1.5. Európa kontra USA: a kulturális magánbefektetések ösztönzőinek összehasonlító áttekintése

A kulturális magánbefektetések EU-ban és USA-ban megfigyelhető tendenciáinak összehasonlítása jelentős különbségeket mutat a politikai orientáció és az ebből adódó eredmények terén. A rendszerek mind a szerkezetüket, mind pedig a magánadományok összegét tekintve eltérőek. Néhány eltérés a politikai és jogi környezethez kapcsolódik, néhány az adománygyűjtésre elkülönített források elérhetőségéből és az adománykérés kultúrájának meglétéből ered, néhány pedig az adományozás és a vagyon átadásának kultúrájában és hagyományában keresendő.

Az 1990-es évek óta mind Európában, mind pedig az USA-ban eltolódás következett be a politika fejlődésében. Míg az európai országok fiskális jogszabályokat vezettek be, amelyek a kulturális magánbefektetéseket támogatták és népszerűsítették, addig az USA-ban az állami szervek jelentősen csökkentették a kultúra állami támogatását, a piaci erőkre hagyva ezt a feladatot.

A kultúra mint közjószág és a kultúra mint piaci áru elhatárolása jelenti a döntő különbségtételt a kulturális szektornak nyújtott támogatás szintjének összehasonlításakor az európai országokban és az USA-ban. Európa számára a fő kihívás továbbra is az, hogy fenntartsa a művészetek és a kultúra mint közjavak támogatása terén elért eredményeit, miközben támogatja az ösztönzőbb, átfogóbb és sokoldalúbb magánfinanszírozási mechanizmusokat.

Az USA és az EU közötti különbségek többsége nyilvánvaló a fiskális politika rendelkezéseiből, ahol az USA több adózási intézkedést alkalmaz, amelyek célja a magánszektor kultúrának nyújtott adományainak bevonása. Ezen intézkedések közé tartoznak, funkcionálisan leírva, a következők: a magánadományozási formák sokszínűsége, az egyéni adományok nagyobb százalékos aránya a kultúra teljes magánfinanszírozásában, az adózási kereten kívül létrehozott karitatív adományozási mechanizmusok (pl. összevont jövedelemalapok, jótékonysági vagyonkezelő alapok, pl. a

charitable remainder trust és charitable lead trust), az egyéni adományozás magasabb adómérséklési határa és az adómérséklés jogosultsági kritériumai.

Az USA-ban a művészetek és a kultúra üzleti támogatása a jótékonysági adományozásról áttevődött az inkább piaci alapú és szponzorálásorientált stratégiákra.

Az egyéni adományok szintjét illetően az USA és Európa között tapasztalható különbségek főként a szövetségi jövedelemadóhoz, az örökösödési adóhoz, a tőkenyereség adóhoz és az ajándékadóhoz kapcsolódnak. Az USA rendszere által alkalmazott és Európában kevésbé elterjedt eszközök a jótékonysági célú kockázati tőkebefektetés és a tervezett adományozás területén fordulnak elő.

Az USA-ban a művészetek magántámogatásának magas szintje nem szükségszerűen eredményez pénzügyileg stabil művészeti szektort. Az állandó költségek folyamatos növekedése, amihez fokozódó verseny, a védnökök nagyobb elvárásai, a kevesebb állami támogatás és az általános gazdasági válság társul, újra megnyitotta a vitát a kultúra magán és állami forrásokból származó finanszírozásának megfelelő szintjéről.

1.6. Záró gondolatok

A kultúra finanszírozásának európai rendszere túlnyomórészt állami orientációjú, és a magánadományozás ösztönzőinek végrehajtására való hajlandóság a közpolitikai kerettől és a politikai eltökéltségtől függ. A legtöbb európai ország – különösen a jelenlegi gazdasági válság miatt – eléri költségvetésének határait, és ezért egyre nagyobb hajlandóságot mutat arra, hogy a kultúra magántámogatási rendszereivel kísérletezzen. Azonban nagyon kevés olyan új politikai intézkedést hajtottak végre, amely a kulturális magánbefektetések ösztönzésére irányulnak, ami azt mutatja, hogy a politikák által adott válasz elmarad a jelenlegi tendenciáktól és kihívásoktól.

E tanulmány fő pontjai a következőképpen emelhetők ki:

- A kultúra közvetlen állami támogatása jelenleg csökkenő tendenciát mutat, a közelmúltbéli pénzügyi válság hatásai pedig felgyorsítják ezt a folyamatot. Az európai kulturális politikákban felismerhető az az igény, hogy a kulturális szektor fenntarthatóbbá tétele és a vállalkozói szemlélet erősítése érdekében reformra van szükség, bár a realitások azt mutatják, hogy e stratégiai célkitűzés megvalósítása eltérő szintű.

- A közvetlen állami támogatás elsődlegesen a kulturális infrastruktúra és termelés (azaz a kulturális kínálat) támogatására összpontosít, azonban a jelenlegi trendek azt mutatják, hogy a politikák szemlélete megváltozott, és a fogyasztást veszik figyelembe. A fogyasztás mint új mérlegelési szempont megjelenése eredményeként az a követelmény fogalmazódott meg a kulturális szervezetekkel szemben, hogy bizonyítsák relevanciájukat a közönség előtt.

- Az adózási ösztönzőkön keresztül megvalósuló közvetett állami támogatás fejlett szinten áll Európában, azonban e rendelkezések polgárok, kulturális szervezetek és vállalkozások általi elfogadottsága eltérő a különböző országokban, ami azt mutatja, hogy népszerűsíteni és fejleszteni kell az adományozás kultúráját.

- Sok vitát vált ki az a tendencia, hogy túlzott hangsúlyt helyeznek a magántámogatásokban rejlő potenciálra mint az állami támogatás alternatívájára, mivel a válság időszakában gyorsan csökkennek a magánforrások, és számos megállapítás emeli ki azt, hogy pozitív korreláció figyelhető meg az állam szerepe és a kulturális magánbefektetések között. A források kiegészítése vagy a fiskális ösztönzők tekintetében tett állami beavatkozás bizalmat teremt a kultúra fontosságát illetően azon szponzorok és adományozók körében, amelyek hasznot kívánnak húzni egy már sikeres és fontos szektorból.

- Európában az adománygyűjtés nem eléggé professzionális. Miközben szükség van az ilyen fajta professzionalizálódásra, nagyon nehéz meghozni a kritikus döntéseket az adománygyűjtők alkalmazásáról akkor, amikor gyakran nincs elég forrás a kulturális és művészeti tevékenységek megfelelő finanszírozására vagy a külső adománygyűjtő tanácsadók kinevezésére. Ezért a kulturális szervezetek többségénél az adománygyűjtés nem kellő mértékben épült be szerves elemként a működési struktúrába.

Azt az általános elképzelést, hogy növelni kell a művészetekhez és kultúrához való magán-hozzájárulás szintjét, széles körben ígéretes alternatívának tartják, amelynek célja növelni a kulturális szektor pénzügyi fenntarthatóságát egy olyan időszakban, amikor az állami finanszírozást szigorú ellenőrzés alá vonják. Azonban a gazdasági válság idején a szponzorálás és az adományok csökkenése nem támogatja ezt az elképzelést. Több erőfeszítésre van szükség, hogy szorosabb kötelékeket építsenek ki a közönség, a vállalkozások és a közösségek között, hogy elismerjék a kultúra különböző értékeit, és kihasználják azokat a kulturális befektetésekről hozott egyéni döntések mögött meghúzódó különböző motívumok szerint. A kormányok kihívásokkal szembesülnek, amikor javítani kívánják a kultúra magántámogatását előmozdító és jutalmazó politikai és jogi környezetet. Bátorítani kell a szponzorokat, hogy tárjanak fel új lehetőségeket a művészeteken és a kultúrán keresztül az innovatívabb reklámozásra, a védnököket ösztönözni kell, hogy újra fedezzék fel magukban a szenvedélyt az új tehetségek felismerésére, az adományozókat arra kell buzdítani, hogy érezzék magukat a kulturális élet formálása részeseinek, míg a kulturális szektort annak felismerésére kell bátorítani, hogy az adománygyűjtés és a szponzorálás nem csak pénzügyi okokból fontos, hanem a kulturális missziók társadalmi legitimitásának megteremtése céljából is.

1.7. Ajánlások

E tanulmány megállapításai alapján a kulturális szektorra irányuló magánbefektetések ösztönzése előtt álló kihívások a következők:

- **A helyes egyensúly kialakítása a művészetek és a kultúra közvetlen és közvetett állami támogatása között**

Az európai kultúrák és Európában a kulturális fejlődés modelljeinek sajátosságai miatt a kulturális magánbefektetések ösztönzése nem történhet az állami finanszírozás kárára. Az állami és magánforrások kiegészítik egymást, mivel az állami finanszírozás szilárd alapja egyrészről megerősíti a kultúra közös értékébe vetett bizalom felismerését, másrészről biztosítja a kulturális szektor stabilitását. A válság időszakában a kulturális javak iránti kereslet más árukhoz képest nagyobb mértékben csökken. A kultúra közös értékének megőrzése érdekében elengedhetetlen az állami támogatás.

- **Az összehasonlító információk gyűjtésére szolgáló módszertan kidolgozása**

A kulturális szektorra érvényes uniós adózási helyzettel kapcsolatos szisztematikus összehasonlító adatok és a közös módszertanon alapuló adatok hiánya súlyos akadálya a kulturális magánbefektetések kutatásának Európában. A másik kihívást a jótékonysági tevékenységek különböző formáinak osztályozására szolgáló közös keret kidolgozása, amelyben a kultúra külön kategóriát képez, és amelyben különböző rendszerek állnak rendelkezésre az összehasonlító kutatás jövőbeli megkönnyítése érdekében. Ezért tovább kell fejleszteni a meglévő kezdeményezéseket, például az Eurostat kulturális statisztikáit, valamint az Európa Tanács és a ERICarts összefoglaló projektjét.

- **A nemzetközi szövetségeknek nyújtott további támogatás fejlesztése az összehasonlító adatok és gyakorlatok nyomon követése érdekében**

Az intézkedések és mechanizmusok uniós tagállamok közötti szétszórtsága igazolja az olyan nemzetközi szervek és hálózatok szükségességét, amelyek pontosabb és függetlenebb értékelést adhatnak az adatokról és a gyakorlatokról, valamint hatékonyabban terjeszthetik az eredményeket a célcsoportok között. A művészeti és üzleti

fórumok által gyűjtött adatok értékes információforrások, azonban további előnyt kovácsolnának az adatgyűjtés és -értelmezés egységes módszertani megközelítéséből. A meglévő művészeti és üzleti fórumok és más közvetítő szervek nemzetközi gyűjtőszervezeteinek további támogatása az EU természetes feladata kellene, hogy legyen, annak érdekében, hogy megteremtsék és előmozdítsák azokat a feltételeket, amelyek előnyösek a művészetek és a kultúra magánfinanszírozása szempontjából.

- **A meglévő adózási intézkedésekkel és jóváírásokkal kapcsolatos tények tudatosítása és ezek megértése**

Az amerikai és európai rendszer közötti fő ellentét nem az eltérő intézkedésekben ragadható meg (bár néha ez az eset áll fenn), hanem főként a végrehajtásukban. Európában a kedvezményes adózási intézkedéseket több különböző jogszabály határozza meg (jövedelemadóról szóló törvény, az örökösödési és ajándékadóról szóló törvény, a héatörvény stb.), és azok különböző szektorokra vonatkoznak (pl. műsorszolgáltatás, oktatás, környezetvédelem). Ezért általában hiányzik a tudatosság a kedvezményezettek és a befektetők/adományozók/szponzorok körében. A meglévő és tervezett adózási intézkedések tudatosítása és megértése szükséges lépés ahhoz, hogy produktívan hasznosítsák a meglévő szabályozást. A jogi rendelkezések hatékony alkalmazása megköveteli az adományozás nemzeti szinteket átfogó katalógusának vagy iránymutatásának létrehozását, amely részletekbe menően ismerteti a hatályos nemzeti jogszabályokat és az igénybe vehető adózási intézkedések alkalmazását népszerűsítő nemzeti kampányokat.

- **Állami támogatás az adománygyűjtés professzionalizálására**

Az amerikai és európai rendszer közötti másik különbség akkor válik nyilvánvalóvá, amikor az adománygyűjtési tevékenységre szánt forrásokat vizsgáljuk. Amerikában a kultúra számára nyújtott magántámogatás szintjének megfelelően az amerikai rendszer ösztönzi a bevált adománygyűjtési gyakorlatokat, míg az európai kulturális rendszerben az adománygyűjtés pusztán kiegészítő és rendszertelen mechanizmus. Amennyiben nincs elég forrás az alapvető programozási költségek fedezésére, az adománygyűjtés professzionalizálása célzott kulturális politikai intézkedéseket igényel, hogy támogassák az adománygyűjtő programok és stratégiák kifejlesztését.

- **A kulturális vonatkozású politikák kidolgozása céljából az EUMSZ 167. cikkének (4) bekezdésében (az EKSZ korábbi 151. cikkének (4) bekezdése) biztosított lobbizási lehetőség**

Az EUMSZ 167. cikkének (4) bekezdése rögzíti, hogy az európai intézmények a Szerződés különböző rendelkezései szerinti fellépéseik során figyelembe veszik a kulturális szempontokat. Ez a cikk hatáskört és lehetőséget biztosít az uniós intézményeknek, hogy lobbizzanak a kulturális kérdésekben, ideértve azokat a mechanizmusokat és intézkedéseket is, amelyek magánbefektetéseket irányítanak a kultúra területére.

- **A héa-intézkedések harmonizálása a kulturális áruk és szolgáltatások kivételes jogállásának veszélyeztetése nélkül**

A héa-intézkedések harmonizálását az Európai Unió az adójogszabályok további fejlesztésének egyik lehetséges útjaként jelentette be. E változásokat követve óvatosnak kell lennie, hogy ne rombolják le azt, amit a tanulmányban említett kulturális héamentességekkel értek el, és azoknak az államoknak a példáját kell követni, amelyek kedvezményes, példaszerű jogállást biztosítanak a kulturális áruknak és szolgáltatásoknak.

- **A művészeti és üzleti fórumok mint a művészetek, a vállalkozások és a jogalkotók közötti közvetítők támogatása**

A művészeti és üzleti fórumok olyan közvetítő mechanizmusok, amelyek ösztönzik az adományozókat az adományozás kultúrájának fejlesztésére, és a bátorítják a kulturális szervezeteket és a művészeket, hogy kialakítsák az adománykérés kultúráját. Ezek a szervezetek aktív szerepet vállalnak a kulturális és üzleti szektorok közötti partnerségek

létrehozásában és előmozdításában. Az ilyen partnerségek azzal járnak, hogy a kulturális projekteket támogató üzleti szervezetek stratégiai betekintést nyernek a kulturális szervezetekkel partnerségben népszerűsített márkájuk arculatába és láthatóságába, a kulturális szervezetek pedig nagyobb biztonságot kapnak a hosszú távú programtervezésben. A művészeti és üzleti fórumok egyben olyan eszközök is, amelyeket a kedvezményes adózási rendszerek gyakorlati végrehajtására használnak.

- **A bevált adópolitikai gyakorlatok népszerűsítése és cseréje a kultúra magántámogatásának ösztönzésére a tagállamokban**

Az adópolitika támogatása nagyon fontos a magánforrások nagyobb fokú bevonására szolgáló keret meghatározásában. A kulturális területen hatáskörrel rendelkező állami tisztviselők és szervek meglehetősen korlátozott rálátással bírnak az adózás terén rendelkezésre álló intézkedések és eszközök sokféleségére. Ezért nem meglepő, hogy nincs nagyobb támogatás az olyan meglévő intézkedések megerősítése és új intézkedések bevezetése mellett, amelyek ösztönöznék a magánbefektetéseket a kultúra terén. Ez a helyzet kiemeli annak szükségességét, hogy nyomon kell követni és értékelni kell az adópolitika végrehajtásának a kulturális területre gyakorolt hatását, és uniós szinten meg kell kezdeni a szektorokat összehasonlító elemzést az optimális megoldások feltárása érdekében. Az adóráfordítások adóhatóságok és pénzügyminisztériumok által elvégzett szakértő elemzése nélkül az adózási környezet javítására tett minden próbálkozás ideológiai beágyazottságú lesz, ahelyett, hogy jól megfogalmazott, pragmatikus választ adna az átalakuló hosszú távú fiskális kilátásokra.

- **A kultúra különböző értékei által mozgatott kulturális politikai fellépés**

A kultúrára irányuló magánbefektetéseket komplex tényezők befolyásolják – némelyikük a kulturális szektoron kívül található (például az átfogóbb politikai és jogi környezet), néhány az adományozókon múlik (például az adományozás és a vagyon átadásának kultúrája, beleértve annak nemzedékek közötti átadását is az elkövetkező évekre), némelyik pedig a kulturális szektoron belüli tényező (például az adománygyűjtéshez rendelt források és az adománykérés kultúrája). Ez a komplexitás többdimenziós, megfogalmazásában és végrehajtásában holisztikus kulturális politikai fellépést követel meg, amelyet a kultúra különböző értékei mozgatnak. Mégis, a kulturális politikaformálás egyik fő kihívása az olyan proaktív mechanizmusok megteremtése, amelyek képesek választ adni a társadalmi, politikai és gazdasági környezet előtt álló változásokra. A kulturális magánbefektetéseket ösztönző kulturális politikai intézkedéseknek elsősorban olyan kompetenciákat kell kialakítaniuk a kulturális szektorban, amelyek produktív kapcsolatok létrehozását szolgálják a magánszektorral. Emellett a kulturális politika fejlődési irányainak egy megfelelő jogalkotási keret biztosításához kellene vezetniük, amely a fenntarthatóság elérésének alapjaként meghatározza a vegyes gazdaság elveit.